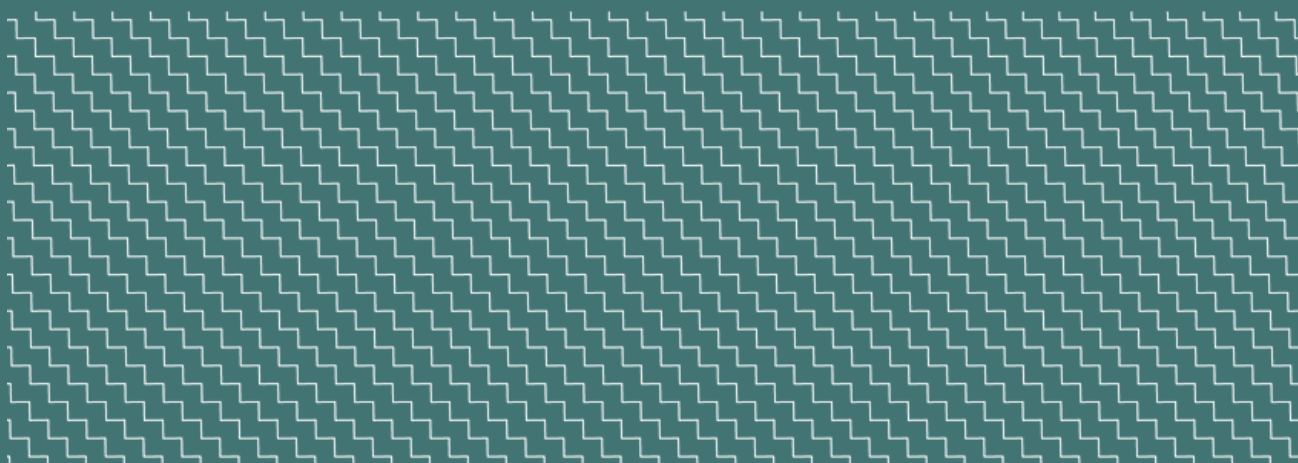

Implicarea organizațiilor societății civile în gestionarea crizei umanitare

Analiză sumară

Această analiză a fost realizată de Centrul CONTACT în cadrul Programului de suport instituțional pentru dezvoltarea organizației, finanțat de Suedia.

Introducere

Invazia rusă în Ucraina începută în februarie 2022 a creat una dintre cele mai mari crize umanitare din istoria recentă a Europei. Războiul în desfășurare a dus la un număr de strămutări de persoane în interiorul și în afara granițelor Ucrainei.

Aproape 400 de mii de cetățeni ucraineni au intrat în Republica Moldova de la declanșarea războiului și un sfert din ei au decis să rămână în țara noastră.

În prezent Guvernul Republicii Moldova, agențiile internaționale și organizații neguvernamentale depun efort în gestionarea crizei umanitare.

Crizele de refugiați din toată lumea sunt gestionate de Înalțul Comisariat ONU pentru Refugiați (ICNUR) și Organizația Internațională pentru Migrație (OIM) precum și de alte agenții ale Națiunilor Unite, care au fonduri suficiente și care vor utiliza aceste fonduri pentru a asigura și integrarea refugiaților în Republica Moldova.

Agențiile internaționale colaborează intens cu organizațiile necomerciale din Republica Moldova în vederea gestionării crizei umanitare. Potrivit ultimelor date oficiale în Republica Moldova sunt înregistrate aproximativ 13160 de organizații necomerciale.¹

1. Susținerea de către stat a inițiativelor OSC la nivel central și local

Odată cu începerea operațiunilor militare în Ucraina, mai mulți cetățeni ai Republicii Moldova, s-au organizat voluntar în gestionarea crizei umanitare, ulterior fiind divizați după necesitate în diferite departamente: transport, depozitare, frontieră, cazare, donații mari de la donatorii internaționale, donații de la parteneri locali, comunicare. Aproximativ 3500 de persoane din Republica Moldova de la începutul crizei umanitare au aplicat pentru a deveni voluntari, fiind implicați în diferite activități, în dependență de necesitatea apărută. Inițiativa dată poartă denumirea „Moldova pentru Pace”. Ulterior cu suportul IT și implicarea Guvernului această inițiativă a elaborat platforma <https://dopomoga.gov.md> (unde a fost acumulată toată informația necesară refugiaților), devenind o platformă lucrativă până în prezent.

În cadrul grupului de inițiativă se lucrează pe câteva direcții: asigurarea cu alimente și bunuri, gestionarea unui depozit guvernamental, identificarea serviciilor de transport, cazarea gratuită a refugiaților, servicii (medicale, juridice etc.), monitorizarea situației de la Palanca, colectare de fonduri și, mai nou, a fost creat un departament pe protecția drepturilor omului. Peste 30 de persoane sunt implicate zilnic în administrarea acestor procese și mențin contactul cu beneficiarii și instituțiile relevante.

La o lună de la lansarea platformei de ajutor **dopomoha.md** au fost înregistrate 11 358 solicitări, iar echipa „Moldova pentru Pace” a reușit să răspundă la 9 276 dintre ele. Peste 60% dintre solicitări vin direct prin platformă, iar în jur de 40% — de la Linia Verde 080080011. Astfel, inițiativa „Moldova pentru Pace”, conform ultimelor date a oferit ajutor pentru aproximativ 17 000 de persoane refugiate (martie-aprilie 2022).²

În prima perioadă a crizei refugiaților, necesitatea cea mai mare este asigurarea cu alimente, care reprezintă în jur de ¾ din toate cererile. În perioada martie-aprilie 2022, „Moldova pentru Pace” a avut 7 837 de cereri dintre îndeplinite 6 204 dintre cereri.

La 01.03.2022 autoritățile Republicii Moldova au deschis Centrul Unic de Gestionare a Crizei, structură care coordonează efortul de asistență efectuat de Guvern, de organizații internaționale, inițiative private și voluntari. Inițiativa „Moldova pentru Pace” este parte componentă a acestui Centru.

Linia fierbinte lansată la 1 martie 2022 și administrată până acum de Guvernul Republicii Moldova, mai exact de Centrul Unic de Gestionare a Crizei, a fost recent transmisă în gestiune către Înalțul

¹ https://management.md/wp-content/uploads/2021/10/Indexul-Sustenabilit%C4%83%C8%9Bii-OSC_2020.pdf

² <https://diez.md/2022/04/15/in-ultima-luna-moldova-pentru-pace-a-oferit-ajutor-pentru-pest-17-000-de-persoane-refugiate-cum-poti-contribui-si-tu/>

Comisariat ONU pentru Refugiați (ICNUR). În perioada 1 martie - 8 aprilie, au fost preluate peste 10.500 apeluri de la refugiați din Ucraina, dar și de la cetățenii Republicii Moldova care au avut nevoie de informații pentru a dona sau a ajuta direct oamenii veniți din țara vecină.

Pentru gestionarea crizei fluxului de refugiați din Ucraina, Republica Moldova a primit ajutoare umanitare sub formă de bunuri și produse. La fel, Guvernul a precum deschis un cont destinat asistenței umanitare.

Conform ultimelor date (15.04.2022) de la începutul crizei, Republica Moldova a recepționat 443 loturi de ajutor umanitar în valoare de 256 mln lei, suplimentar 47 de loturi de donații de la cetățenii Republicii Moldova din diasporă, iar 214 de loturi de ajutor umanitar au fost recepționate de către organizațiile neguvernamentale din Republica Moldova. În contul deschis de către Ministerul Finanțelor au fost colectați 83442047 lei.³

De altfel, pentru a gestiona centrele de refugiați deschise de persoane juridice, de administrația publică locală de nivelul I și II, de organizații neguvernamentale, de instituțiile de învățământ și alte entități juridice, Ministerul Muncii și Protecției Sociale (în continuare MMPS) a emis Ordinul nr. 21 din 26.02.2022 cu privire la aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare a Centrului de plasament pentru refugiați și normele de personal și cheltuieli. Ulterior, prin Ordinul nr. 29 din 21.03.2022 a fost aprobat un mecanism de finanțare a Centrelor de refugiați care se află în gestiunea diferitor entități publice sau juridice, inclusiv și a ONG..

La moment sunt acreditate și funcționează 100 de centre temporare de plasament (CPTR) cu o capacitate de 8893 locuri în centre. Din datele actualizate doar 10 centre pentru refugiați sunt deschise de către ONG-uri.

Costurile pentru funcționarea CPTR vor fi acoperite în baza contractelor de prestare a serviciilor, încheiate între MMPS și entitățile juridice care au deschis centre de refugiați, și se vor solicita mijloace financiare doar pentru acoperirea insuficienței de resurse. Mijloacele financiare pentru anumite categorii de bunuri care sunt primite cu titlu gratuit din donații și/sau ajutoare umanitare (produse alimentare, medicamente și materiale sanitare, materiale de uz gospodăresc, accesorii de pat, îmbrăcăminte și încălțăminte, alte bunuri) se vor solicita doar în cazul epuizării, lipsei sau insuficienței acestora. Toate mijloacele financiare vor fi rambursate în baza documentelor prezentate de către persoanele responsabile de gestionarea CPTR.

În prezent nu se cunoaște care este numărul centrelor de refugiați care primesc finanțare directă de la stat, și care din ele aparțin/sunt create de către ONG-urile din Republica Moldova.

Pentru cei interesați (inclusiv ONG) Agenția Națională de Asistență Socială (ANAS) a elaborat 2 Ghiduri metodice:

- Ghidul privind procesul de obținere a bunurilor din depozitul MSMPS⁴;
- Ghidul de aplicare privind crearea și aprobarea Centrelor de refugiați.⁵

Totodată ANAS împreună cu UNCHR monitorizează zilnic situația refugiaților din Republica Moldova: locuri vacante în CPTR, numărul de refugiați adăpostiți de către gospodăriile casnice și alte detalii la necesitate.⁶

Agenția ONU pentru Refugiați, Programul Alimentar Mondial (PAM) al ONU împreună cu Guvernul Republicii Moldova acordă mijloace bănești atât refugiaților din Ucraina (2200 de lei/vouchere pentru magazinul Linella), cât și familiilor care îi găzduiesc în Republica Moldova (3500 pentru o gospodărie).⁷

Fondurile vor fi distribuite electronic, folosind o schemă de carduri bancare preplătite, Partenerii locali ai ICNUR este Caritas Moldova, Caritas Cehia, Diaconia și multe alte ONG-uri care activează în diferite localități rurale și care asigură înregistrarea beneficiarilor, utilizând sistemul inovator PRIMES pentru a colecta biodate, în conformitate cu practica guvernamentală.

Salutăm intervenția Ministerului Muncii și Protecției Sociale privind elaborarea și gestionarea unei platforme interactive ajutoare.gov.md unde pot fi accesate informațiile necesare precum și monitorizarea zilnică a ajutorului umanitar primit de Guvernul Republicii Moldova.

³ <https://ajutoare.gov.md/>

⁴ <https://www.anas.md/ghid-privind-procesul-de-solicitare-obtinere-a-bunurilor-din-depoziitul-mmeps/>

⁵ <https://www.anas.md/ghid-de-aplicare-privind-crearea-si-aprobarea-centrelor-de-plasament-pentru-refugiati/>

⁶ https://www.anas.md/wp-content/uploads/2022/04/MDA_RAC_Monitoring_FS_vf_RO_2022-04-13.pdf

⁷ <https://dopomoga.gov.md/financial-support>

Concluzionăm faptul că Guvernul a depus eforturi pentru preluarea controlului în gestionarea crizei (administrarea ajutorului umanitar, mijloacelor bănești și a inițiativelor guvernamentale, precum și în unele cazuri activitatea unor ONG-uri). Din alt punct de vedere observăm lipsa unei colaborării eficiente între donatori internaționali – ONG - Guvern (care în cazul acestei crizei a devenit una mult mai evidentă), asistarea și informarea insuficientă pentru ONG-urile din localitățile rurale privind suportul acordat, transparență în comunicare cu ONG-urile din Republica Moldova.

2. Sprijinul acordat inițiativelor OSC de către donatorii internaționali

Cooperarea Oficiului Națiunilor Unite – Republica Moldova are scopul de a aborda principalele provocări de dezvoltare națională și de a atinge obiectivele de dezvoltare pe plan internațional ale țării și angajamentele în domeniul drepturilor omului. În contextul acestei crizei, Agențiile ONU s-au implicat activ în domeniile în care își ating prioritățile de dezvoltare în Republica Moldova. Înaltul Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați (UNHCR) și Organizația Internațională pentru Migrație (OIM) sunt agențiile care coordonează activitatea umanitară în Republica Moldova.

UNICEF și UNHCR, în parteneriat cu guvernele și organizațiile societății civile, au înființat trei „Punctele albastre” în Moldova, de-a lungul rutelor cheie pentru refugiați și în cadrul Centrelor mari de refugiați din mun. Chișinău, fiind coordonate împreună cu echipele partenerilor de dezvoltare organizațiilor necomerciale: CCF Moldova, Centrul Național de Prevenire a Abuzului față de Copii (CNPAC) și Terre des hommes pentru a acorda suport familiilor cu copii. Acestea sunt amplasate în zona punctelor de trecere a frontierei cu Ucraina, iar în cadrul acestora, specialiștii în diferite domenii oferă consultanță și alte servicii în dependență de nevoile identificate. Mai mult, centrele reprezintă spații sigure și prietenoase copiilor, unde aceștia se pot odihni, juca și încadra în activități care îi ajută să treacă mai ușor peste traumele create în urma conflictului.

Totodată PNUD prin programele sale (MIDL) au susținut 32 de localități rurale în colaborarea cu Asociațiile de bășinași (59.000 USD au fost oferite de localitățile partenere).

PNUD s-a implicat în criza refugiaților:

- În calitate de parteneri de dezvoltare;
- Facilitarea angajării în câmpul muncii;
- Suport pentru coordonarea activităților umanitare la nivelul local prin intermediul unității de gestionare a crizei în CALM. În total s-a acordat ajutor pentru cca 11925 de refugiați.

La rândul său, Uniunea Europeană oferă 100.000 de euro prin intermediul Programului „EU4Moldova: regiuni cheie”, implementat de PNUD și UNICEF, pentru sprijinirea autorităților locale din Cahul și Ungheni pentru a răspunde necesităților imediate ale refugiaților din Ucraina care ajung în Republica Moldova. Un lot de ajutor umanitar a fost deja livrat la adăposturile temporare din Cahul și Ungheni. Au fost oferite aparate electrocasnice, generatoare, convertoare electrice, aeroterme și lanterne. Au fost donate 300 de paturi, 350 de saltele, 700 de seturi de lenjerie de pat, plapume și prosoape.

Organizația People in Need, utilizând resursele financiare ale Direcției Generale protecția civilă și operațiuni umanitare Europene, Programului alimentar mondial și banii acumulați datorită intervenției „SOS Ucraina: Ajutor umanitar pentru oamenii care caută refugiu în Republica Moldova”, au acordat suport financiar pentru gospodăriile țărănești, granturi ONG-urilor locale care gestionează criza și intervenție prin intermediul echipelor multidisciplinare..

Până la momentul actual People in Need a acordat 23 de granturi pentru OSC-urile din Republica Moldova, câte 3500 de lei pentru cca 17.000 de gospodării, iar cu suportul echipelor mobile, zilnic sunt asistați refugiații din Ucraina.

Ambasada Austriei a acordat suport umanitar (5 camioane cu medicamente, îmbrăcăminte și articole de igienă). Aceste camioane au fost transmise către AO „Concordia. Proiecte Sociale”, care ulterior s-a ocupat de distribuirea ajutorului umanitar beneficiarilor, altor ONG-uri locale și persoane aflate în dificultate.

Ca finalitate, menționăm faptul că marea parte de donații parvenite de la donatori internaționali sunt transmise către ONG-urile locale care în prezent nu dispun de resurse suficiente pentru continuarea activității lor de acordare a suportului refugiaților.

3. Sprijinul acordat refugiaților de către OSC

Organizațiile necomerciale din Republica Moldova s-au solidarizat în acordarea suportului refugiaților din Ucraina prin implicarea lor în diferite domenii de intervenții.

Putem enumera mai multe domenii de intervenție a societății civile în criza umanitară, dar lista nu este una exhaustivă:

a) Întâlnire la frontieră, transport, cazare. În primele zile intervenția dată a fost în formă voluntară prestată în multe cazuri de persoane fizice, ulterior pentru evitarea dublării suportului acordat, această intervenție a fost redirecționată către reprezentanții Guvernului, agențiilor internaționale și organizațiilor necomerciale. ONG-urile s-au divizat în dependență de aria de activitate, frontieră și resurse disponibile. AO „Concordia. Proiecte Sociale” împreună cu voluntarii acordă asistență primară refugiaților cu prânzuri calde la vama Palanca și cazează în CPTR sale deschise. CCF Moldova acordă asistență necesară la vama Criva. Instituția Religioasă Misiunea Socială Diaconia cazează și acordă sprijin la frontieră Cahul. Este incontestabilă și implicarea OSC-urilor locale, care din fonduri mici depun eforturi pentru a asista refugiații la frontieră. Exemplu: AO AREAP Edineț, CPT Dacia Soroca.

b) Colectarea și distribuirea de ajutor umanitar de la persoane fizice, donatori naționali și internaționali. CCF Moldova susține aproximativ 20 de centre pentru refugiați. Totodată, folosind programul de responsabilitate corporativă CCF Moldova împreună cu Kaufland au donat 20 de milioane de lei Guvernului Republicii Moldova pentru a gestiona criza. Banca de alimente gestionată de Instituția Religioasă Misiunea Socială Diaconia a repartizat până la 83 600 kg de produse, sprijinind 5300 de oameni asistați de 37 de centre din Moldova și Ucraina (regiunea Odesa). AO „Ajută un om” s-au implicat din primele zile a războiului, colectând plapume, produse alimentare, produse igienice, ulterior transportând produsele către frontierele cu Ucraina (21 de transporturi cu produse de prima necesitate și 250 de tone de lucruri utile). Unele organizații au colectat medicamente (AO Homecare), bunuri de primă necesitate (inițiativa Moldova pentru Pace), rechizite școlare.

c) Furnizarea de alimente și prânzuri calde. O bună parte de ONG-urile din Republica Moldova care prestează servicii de cantină socială, au inclus în lista sa de beneficiari și refugiații din Ucraina, acordându-le prânzuri calde (Instituția Religioasă Misiunea Socială Diaconia, Fundația Regina Pacis, AO Concordia. Proiecte Sociale, AO AREAP, Fundația Caritas Moldova, AO Eco-Răzeni etc). În vederea necesității acoperirii cu produse alimentare și de a distribui ajutoare umanitare societatea civilă s-a implicat în acordarea pachetelor alimentare (Instituția Religioasă Misiunea Socială Diaconia, Fundația Regina Pacis, AO Concordia. Proiecte Sociale, AO AREAP, Fundația Caritas Moldova, Fundația Dorcas Moldova, AO Fiecare Contribuie pentru o schimbare din or. Criuleni, Fundația Agapedia, CNTM ș.a.)

d) Consiliere psiho-socială. Centrul Național de Prevenire a Abuzului față de Copii (CNPAC) au creat echipe multidisciplinare mobile ”PIDTRIMKA” unde persoanele refugiate din Ucraina adulți și copii pot beneficia de consultația psihologului, asistentului social, pedagogului și juristului, direct în centrele pentru refugiați sau în comunitățile în care se află. Asociația Bisericii și Organizațiilor Creștine din Republica Moldova a deschis recent un call center comun pentru ajutorarea refugiaților din Ucraina - „Ajutor creștin pentru refugiați”. Astfel, prin partenerii săi, call center-ul este gratuit și cuprinzător nevoilor refugiaților, de la plasare și transport local, până la asistență materială și spirituală. În consiliere psiho-socială sunt implicați mai multe organizații locale și de nivel național Terres des hommes, People in Need, Centru pentru Tineri Dacia, AO FCSC, Help Age, AO SOS Autism, AO Casmed ș.a.

e) Asistență juridică. În acest domeniu de intervenție Centru pentru Drept al avocaților au deschis un call centru specializat, CPT Dacia din or. Soroca, acordă asistență juridică pentru refugiații cazați în or. Soroca, Asociația Lex XXI acordă asistență juridică refugiaților cazați în mun. Bălți etc.

f) Asistență medicală. AO Inițiativa Pozitivă, AO SMIT, AO Unitate pentru Echitate și Sănătate, cu partenerii săi, asistă refugiații infectați cu HIV, TBC, hepatită precum și persoanele care necesită asistență medicală suplimentară (plasarea în centre, terapie medicală, monitorizare și orice alt suport necesar persoanelor aflate în criză). AO „Viața fără leucemie” acordă cazare, terapie și sport pentru familiile refugiate cu copii bolnavi de cancer.

g) Facilitare la angajare în câmpul muncii. Unele OSC-uri au acordat suport în angajare în câmpul muncii a refugiaților, altele OSC având locuri vacante au angajat refugiații ucraineni (Caritas Moldova, AO AREAP etc.)

h) Spațiu gratuit pentru lucru la distanță. Pentru a-și continua munca de la distanță pentru refugiații din Ucraina, unele OSC-uri din Republica Moldova au permis folosirea spațiului pentru a-și continua activitatea sa de la distanță.

Una dintre probleme cu care se confruntă ONG mici și/sau locale este lipsa la majoritatea din ele a resurselor financiare și materiale pentru ajutorarea refugiaților și necesitatea sprijinirii organizațiilor de către autorități. În semn de solidaritate, unele organizații au propus ajutorul și donațiile lor pentru susținerea colegilor de sector, ca exemplu AO „Ajută un Om”, AO „Concordia. Proiecte Sociale”, Fundația Dorcas, Instituția Religioasă Misiunea Socială Diaconia.

Concluzii generale

Implicarea OSC în criza refugiaților este incontestabilă, majoritatea organizațiilor în limita resurselor disponibile au acordat și acordă în continuare suport Guvernului Republicii Moldova pentru a diminua criza umanitară din Republica Moldova.

Criza refugiaților, din nou, expune spre discuție dependența societății civile din Republica Moldova de donațiile naționale și internaționale, lipsa coeziunii între organizații și dublarea suportului acordat beneficiarilor.

După aproximativ 2 luni de la începerea războiului, ONG-urile și-au reînceput activitatea pe segmentele sale de intervenție, asumându-și în continuare și asistarea refugiaților, ceea ce impune de obicei o implicare dublă a personalului și sporirea cheltuielilor operaționale.

Guvernul Republicii Moldova a stabilit unui mecanism transparent, accesibil on-line, de monitorizare a suportului filantropic și de sponsorizare în cazurile stării de urgență prin elaborarea unei platforme în format on-line.

Transparența Guvernului Republicii Moldova și elaborarea urgentă a unui mecanism de finanțare a OSC-urilor este una salutară, dar în opinia organizațiilor locale este birocratizată la maximum, ceea ce impune anumite dificultăți de a accesa fondurile disponibile.

Implicarea societății civile este în limita posibilităților și a proiectelor gestionate, dar a asigurat contribuția în toate domeniile ce necesită intervenție de urgență: medical, social, juridic, ajutor umanitar etc.

Organizațiile societății civile au oferit refugiaților servicii de alimentare, cazare, transport, îmbrăcăminte, servicii de sănătate și psihologice, servicii educaționale și de integrare, servicii juridice și perfectare de acte etc.; Majoritatea organizațiilor oferă refugiaților ajutor din resursele acumulate prin colectarea de fonduri, donații externe și granturi din partea instituțiilor internaționale.

Situația organizațiilor necomerciale din localitățile rurale este mai complicată, majoritatea și-au stopat activitatea sa de bază și-au îndreptat-o spre soluționarea crizei, altele au întreprins măsuri de a colecta fonduri la nivel local (în multe cazuri cu suportul administrației publice locale și a diasporei) pentru a gestiona eficient fluxul de refugiați. La moment, o parte din OSC-uri au rămas fără resurse financiare și nu mai pot oferi suport refugiaților;

Recomandări

În baza celor expuse propunem următoarele recomandări:

Recomandări pentru autoritățile publice:

- Elaborarea unui mecanism de transparență viabil și eficient în cazul donațiilor primite de către organizații non guvernamentale sau de către persoane fizice.
- Revizuirea mecanismului de finanțare a centrelor de refugiați în vederea sporirii aplicabilității lui.

- Reglementarea unei proceduri simplificate (inclusiv electronice) de confirmare și de raportare a donațiilor de către persoanele fizice/juridice;
- Sesiuni de informare și informații exacte privind posibilitatea OSC-urilor de a accesa fondurile guvernamentale disponibile;
- Organizarea unei Platforme de dialog comun Guvern-OSC-Donatori internaționali.

Recomandări pentru organizațiile neguvernamentale

- Creșterea sustenabilității prin accesarea fondurilor guvernamentale naționale, internaționale, obținerea de granturi și programe noi de dezvoltare;
- Instruirea personalului în gestionarea unei crize (război, calamități naturale, epidemie ș.a.);
- Dezvoltarea campaniilor de colectare de fonduri pentru refugiați, la nivel local;
- Coeziunea între ONG naționale cu capacități de fundraising mai mari cu OSC-urile locale, crearea unei platforme de comunicare;
- Angajarea personalului suplimentar pentru a gestiona fluxul de refugiați;
- Transparența organizației și raportare în cazul colectării de fonduri;
- Promovare și raportare folosind posibilitățile actuale on-line;
- Dezvoltarea unor campanii eficiente de advocacy pentru modificarea cadrului normativ în vigoare (privind filantropie și situațiile de criză) și asigurarea unei transparențe și raportării eficiente în cazul gestionării resurselor acumulate;
- Sesiuni de informare pentru persoanele juridice în vederea dezvoltării responsabilității corporative, deducerilor fiscale în cazul donațiilor, risipei alimentare pentru sporirea sustenabilității organizațiilor neguvernamentale.